

BUGÜNKÜ DEVREK KASABASI

Emin ÇAKIROĞLU

Zonguldak'tan güneye doğru gidildikçe, kille karışık Devon şistleri ve bunların üzerini örtücü bir tabaka halinde yer yer kaplayan ikinci zaman kalkerlerinin meydana getirdiği parçalanmış bir peneyen yavaş yavaş yükselir. Beycuma yakınlarında, Batıkaradeniz sıradağları üzerindeki subölümü çizgisi aşıldıktan sonra, arazi ve manzaranın kuzeydekine nazaran hayli farklı olduğu yeni bir yöreye girilir. Bu yeni yöre, kuzey batıdan Babadağı, güneyden Dorukhan tepesiyle çevrilmiş bulunmakta ve arada üçgen şeklinde Filyos ırmağı ile kolları tarafından parçalanmış bir bölgeyi işgal etmektedir. Babadağı, Kurtadağı gibi yükseltilerle kıyıda ve dolayısıyla denizin etkisinden uzakta kalan bu bölge, oldukça alçak bir sahayı teşkil eder. Sular tarafından derinliğine yarılmış vadi yamaçlarında ve tabanlarında görülen kıvrılmış şistlerle, bunların üstündeki kalkerlerin durumundan anlaşıldığına göre, bu yörede toprağın bünyesi ve arazi oluşumu Zonguldak çevresi ile bir benzerlik göstermektedir. Yalnız, burada şistlerin kıvrımları arasına sokulmuş ve onlarla beraber kıvrılmaya uğramış karbon (kömür) tabakalarının yokluğu derhal göze çarpar. Bununla beraber, tetkik sahamızın özelliği, daha ziyade bitki örtüsünde görülmektedir. Bir kere, kıyıda orman halinde görülen defne ve taflanlara burada rastlanmamaktadır. Mevzuubahis subölümü çizgisinin kuzeyinde, gürgenler bodur koruluklar meydana getirdiği halde; güneyinde yazın yeşil meşeler, dikenli, dikensiz pırnarlarla yeryer karaçam ormanları bulunur. Gürgenler ise daha yükseklerde yer almıştır. Bu vaziyet, civarına nazaran çukurda kalmış olan yörenin daha az yağmur aldığını izah eder. Zonguldak ve çevresine nazaran her yönden farklı olan bu yörenin ortasında yazımızın konusunu teşkil eden Devrek kasabası bulunmaktadır.

Devrek, Bolu'nun güney batısındaki dağlardan kaynağını alan ve Bolu'dan geçtikten sonra, etraftan aldığı küçük kollarla oldukça büyüyen bir çayın kenarında kurulmuştur. Devrek çayı adı ile anılan bu çay; Devrek'in doğusunda Filyos ırmağına karışır; Devrek çayının Filyos ırmağına 25 kilometre kadar yaklaştığı bir noktada, Zonguldak'ın 47 kilometre güneyinde bulunmaktadır. Devrek çayı burada geniş bir vadiden akar; vadisinin kuzeyi sert şistler ve killerden müteşekkil, olan bir araziye dayanmış, dik bir yamaç halindedir. Buna mukabil, çayın güney kıyısında daha yumuşak bir yapı gösteren kumlu - killi kayalar bulunmaktadır. Çay buralarını zamanla aşındırarak kıyıyı doldurmuş ve ufak ölçüde nehir taraçaları meydana getirmiştir. Bu taraça, çayın akış doğrultusunda yani kuzey doğuya doğru 3-4 kilometre

uzunluğunda devam eder. Güneye doğru genişliği 500 ilâ 1500 metre arasında değişir. Fakat bu günkü Devrek kasabası, bütün bu taraça düzlüğünü işgal etmeyip ancak bir kenarına çekilmiş vaziyettedir.

Devrek'te şehir kuruluşunun doğal şartlarından en önemlisi olan iktisadî saha meselesi, daha ziyade tarıma bağlı ve toprağı işleyen bir yerleşme şeklinde tecelli etmiştir. Halk, kasabada oturan çiftçiler halindedir; hemen hepsinin az çok toprakla alâkası vardır. Şehirin en yakın çevresinde, bilhassa taraça üzerinde gerek çaydan alınan sularla gerekse kuyular vasıtasıyla sulanan sahalarda bahçe kültürü ilerlemiş bulunmaktadır. Her ne kadar turfandacı şehirlerimizle boy ölçüşemezse de; mahallî ihtiyacı pek ucuza karşıladığı gibi, Zonguldak'a da sevk imkânını bulmaktadır. Bahçecilikte dikkati çeken bir nokta da, meyve ve sebze bahçelerinin karışık olarak bulunmasıdır. Şehirin etrafı bu karışık bahçelerle çevrilmiştir. En çok rastlanan meyveler elma, armut ve eriktir. Bilhassa Devrek elmaları lezzetli ve iyi cins bir meyvedir. Aynı zamanda ambalaja dayanıklı olduğu ve uzak mesafelere bozulmadan nakledilebileceği de tecrübelerle anlaşılmıştır. Fakat şimdilik ihraç sahası pek mahdut ve hemen yalnız Zonguldak piyasalarına inhisar eden bu elmalar, daha uzak piyasalarda da alıcı bulabilecek evsafa olup, müteşebbis vatandaşlar beklemektedirler.

Devrek bahçelerinin mühim bir ürünü de, şimdilik ekonomik bakımdan bir kıymet ifade etmeyen muhtelif cinsten ve iyi kokulu gülleridir. Mübadeleden önce, şehirde büyük bir yekûn tutan Rumlar tarafından değiştirilmiş ve yerlilerin söylediğine göre, o zamanlar bazı Rumlar, basit tezgâhlarla gülyâğı bile çıkarmışlardır. Fakat bugün şehirde böyle bir iş ile uğraşan ne bir insan, ne de bir tezgâh vardır. Ancak, bahçelerde süs kabilinden gül fidanları bulunmaktadır. Bilgili ve işten anlar kimselerin bu mesele ile alâkadar olmaları memleket hesabına bir kazanç olur zannediyoruz. Bahçelerde halkın itina ile yetiştirdiği ağaçlardan birisi de dutlardır. Vaktiyle ipek kozası bakımından pek mühim olan bu ağaçlar, şimdi dut kuruşu ve dut pekmezi gibi kışlık yiyeceklerin tedarikine yaramaktadır, ipek böcekçiliği unutulmuş bir durumdadır.

Çay kıyısı ve şehir etrafını kaplayan bahçelerin ötesinde ziraat sahalarına girilir. Burada toprak şehirliler tarafından ekilmekte, arpa, buğday, çavdar, keten ve mısır gibi mahsuller elde edilmektedir. Bu tarlalardan sonra şehire bağlı ve şehirin çevresini teşkil eden irili ufaklı köylerin toprakları bulunur. Bu köyler iktisadî bakımdan tamamıyla Devrek'in tesiri altında olup, şehir bu yakın köyler için hakiki bir merkezlik vazifesi yapmaktadır. Bununla beraber, tarım mahsulü, Devrek çevresi halkının ihtiyaçlarını bazı seneler karşılayamamakta ve halk tahıl temini için güçlükler çekmektedir.

Devrek'te şehir kuruluşunun doğal şartların en mühimlerinden diğer biri olan içme suyu meselesini, kuyular halletmiştir. Hemen her evin

serenli bir kuyusu vardır. Bundan başka, Devrek'ten güneye doğru tatlı eğimlerle yükselen yamaçlarda bulunan ve kısmen su geçirebilen topraklardan sızan sular şehir etrafında bazı çeşmelerin yapılmasına elvermişse de; bu çeşmeler içme suyu ihtiyacını önlemekten çok uzaktırlar. Yamaçlarda killi toprakların fazlalığı, yağmur sularının eğime tabi olarak akmasına ve dolayısıyla kaynakların azlığına sebep olmuştur. Mamafih şehire oldukça yakın bir mesafede bulunan "Dağsuyu,, adındaki iyi bir suyun getirilmesi düşünülmektedir. Fakat biraz gayret ve masraf isteyen bu mesele şimdilik ancak düşünce halinden ileri gidememektedir. Demek oluyor ki, Devrek'te içme suyu hemen tamamiyle kuyu suyuna inhisar ettiği ve oldukça sıkıntılı bir durum gösterdiği halde; çayın suyundan iktisadi bakımdan, bilhassa, bahçe kültürünün gelişmesinde faydalanılmakta ve yerel bir sunî sulama yapılmaktadır.

Devrek'in kuruluş ve gelişmesi yönünden önemli bir noktada, mühim karayollarının üzerinde bulunmasıdır. Bu yollardan birisi Zonguldak—Devrek—Bolu—Ankara şosesidir. Öteden beri bu mıntakanın kıyı ile olan erişimini sağlamış ve tçanadoluya bağlanmasını temin etmiş bir yoldur. Devrek aynı zamanda, 67 kilometrelik bir şose ile Ereğli'ye bağlıdır, Bu yol, bugünkü Zonguldak-Devrek şosesinden daha eski olduğu için tarihî bir "kıymeti de vardır. Zonguldak kurulmadan ve limanı yapılmadan önce Devrek ve daha içerde bulunan memleketler Ereğli'ye bu yolla bağlanmış bulunmakta idiler.

Fakat bu gün Devrek'ten geçen Ereğli şosesi, kısmen önemini kaybetmiş ve Devrek'in inkişafında oynayacağı rolü Zonguldak-Devrek şosesine bırakmıştır. Devrek için önemli bir yol da, Devrek-Tefen şosesidir. 17 kilometre olan bu şose, şehri demiryoluna ulaştırır en kısa kara yoludur. Devrek'in inkişafı ve geleceği için, bu istasyona bağlanması en önde düşünülmelidir. Bu suretle demiryoluna kavuşacak olan Devrek'te, hem canlı bir hareket görülebilir; hem de halkın emeği kıymetlendirilmiş olur.

Devrek kasabasının kuruluşu, mazisi ve tarihi hakkında mazbut vesikalara dayanan bilgilere sahip değiliz. Bununla beraber, şehrin ilk isminin Hamidiye olduğunu ve Abdülhamidin tahta çıkmasıyla bu ismin kullanılmasını yasak ettiğini ve bu günkü Devrek isminin de ancak o zamandan beri kullanılageldiğini yaşlı yerlilerden öğrenmiş bulunuyoruz. Yerli halk arasında "Devrek,, kelimesi etrafı oldukça yayvan yüksekliklerle çevrilmiş, ortası çukur bir tasa benzeyen yerler için kullanılmaktadır. Yukarda Devrek'in böyle bir çukurluğun merkezini teşkil ettiğini yazmıştık. Demek oluyor ki, şehrin adını, halk dış görüşüne bakarak vermiş ve Devrek yakın mazide iki defa isim değiştirmiştir.

Bu günkü Devrek kasabası, şehrin merkezini teşkil eden bir çarşı ile - burası aynı zamanda pazar yeri olarak kullanılıyor - onun etrafında çayın güney kenarına yayılmış bahçeler arasındaki oturma

mahallerinden teşekkül etmektedir. Oturma mahallerinin bir kısmı da çayın karşı kenarında bulunmaktadır. Fakat, burası birdenbire dikleştiğinden, şehrin bu tarafa doğru genişlemesi beklenemez. Devrek, Panayır meydanı adı verilen ve şehrin doğu semtine tesadüf eden sahaya doğru yayılmaktadır. Esasen önceleri spor sahasının, . yarış meydanlarının bu mntakada kurulması da, buraların yapı işlerine şehrin diğer bölgelerinden, daha müsait olduğunu gösterir. Yalnız şunu da düşünmek zorundayız ki;,bu semt, verimli taraça topraklarını teşkil eder; şehrin bu yönde genişlemesi sebze bahçelerinin aleyhine olur. Halbuki şehir, güneye doğru yayılırsa hem toprak kazanılır; hem de çayın taşıdığı mevsimlerde meydana gelen bazı tehlikelerin önüne geçilmiş olur.

Devrek'in çarşısı oldukça basit ve iptidaidir. Birkaç bakkal ve manifaturacı dükkânı, demirci ve marangoz tezgâhı ile bunların, yanında şöhreti ta Amerika'ya kadar ulaşan el işi baston yapan iki bastoncu imalâthanesi bulunmaktadır. Birçok şehirlerimizde olduğu gibi, kahvelerin sayısı oldukça fazladır. Kasabada iyi bir lokanta yoktur. Otele hiç tesadüf edilmez. Ancak bir iki han bu işi görmeye çalışmaktadır. Devrek çarşısında temizlik ve sıhhî kontrol da zayıftır. Şehirde henüz elektrik de yoktur. Halbuki, kasabadan geçen çaydan elektrik elde edilmesi hususunda faydalanmak seksen yüz bin lira kadar bir paraya bakmaktadır. Halk, şehirlerinin elektriğe kavuşması için çok istekli ve her fedakârlığa hazır görünüyor. Bu itibarla, Devrek Belediyesi şehrin zenginleriyle el birliği yaparsa, bu kadar paranın tedariki güç bir şey olmayacaktır. Bu güne kadar bazı teşebbüsler yapılmışsa da, bunlar da sözden ileri geçememiştir.

Yukarıdan beri coğrafi şartlarını ekonomik hususiyetlerini incelediğimiz Devrek kasabası, bu şartların elverişli olduğu derecede bir gelişme gösterememiş ve şehir nüfusu çok yavaş artmıştır. Şimdiye kadar yapılan sayımlarda, Zonguldak'ın kazaları arasında nüfusu en az artan Devrek olmuştur. 1927 sayımında 2490,1935 de 2644 ve 1940 da 3036 dır. Sayılar tetkik edilirse, 13 yılda Devrek nüfusunun ancak 550 kişi fazlalaşabildiği görülür. Bu ise, Devrek gibi müsait topraklar arasında ve yollar bakımından elverişli bir mevkide bulunan bir kasaba için mühim bir gelişme sayılamaz. Ancak şu var ki, Devrekliler, mühim bir iş ve ticaret merkezi olan Zonguldak'a amele, tüccar, memur ve her nevi iş adamı olarak akın etmekte ve şehirlerinde oturmamaktadırlar. Bu ise, Devrek'in büyüme ve gelişmesine diğer engellerden daha fazla tesir eden bir olaydır. Eğer Devrekliler, şehirlerinin yükselme ve ilerlemesini istiyorlarsa; her şeyden önce şehirlerinde kalmak için, lüzumlu tedbirleri almaya çalışmalı ve Devrek'i Zonguldak'a yiyecek-maddeleri veren, müstahsil bir kasaba haline getirmelidirler.